

Kvarteret Herta Västerås

Schaktningsarbeten på bryggeritomten

Arkeologisk förundersökning

Fornlämning Västerås 232:1
Kv Herta
Domkyrkoförsamlingen
Västerås kommun
Västmanlands län

Ingela Harrysson

Kvarteret Herta Västerås

Schaktningsarbeten på bryggeritomten

Arkeologisk förundersökning

Kv Herta
Domkyrkoförsamlingen
Västerås kommun
Västmanlands län

Ingela Harrysson

Utgivning och distribution:
Stiftelsen Kulturmiljövård
Stora gatan 41, 722 12 Västerås
Tel: 021-80 62 80
Fax: 021-14 52 20
E-post: info@kmmmd.se

© Stiftelsen Kulturmiljövård 2015

Omslagsbild: Vy över Västerås. Målning av Elias Martin 1780-tal.

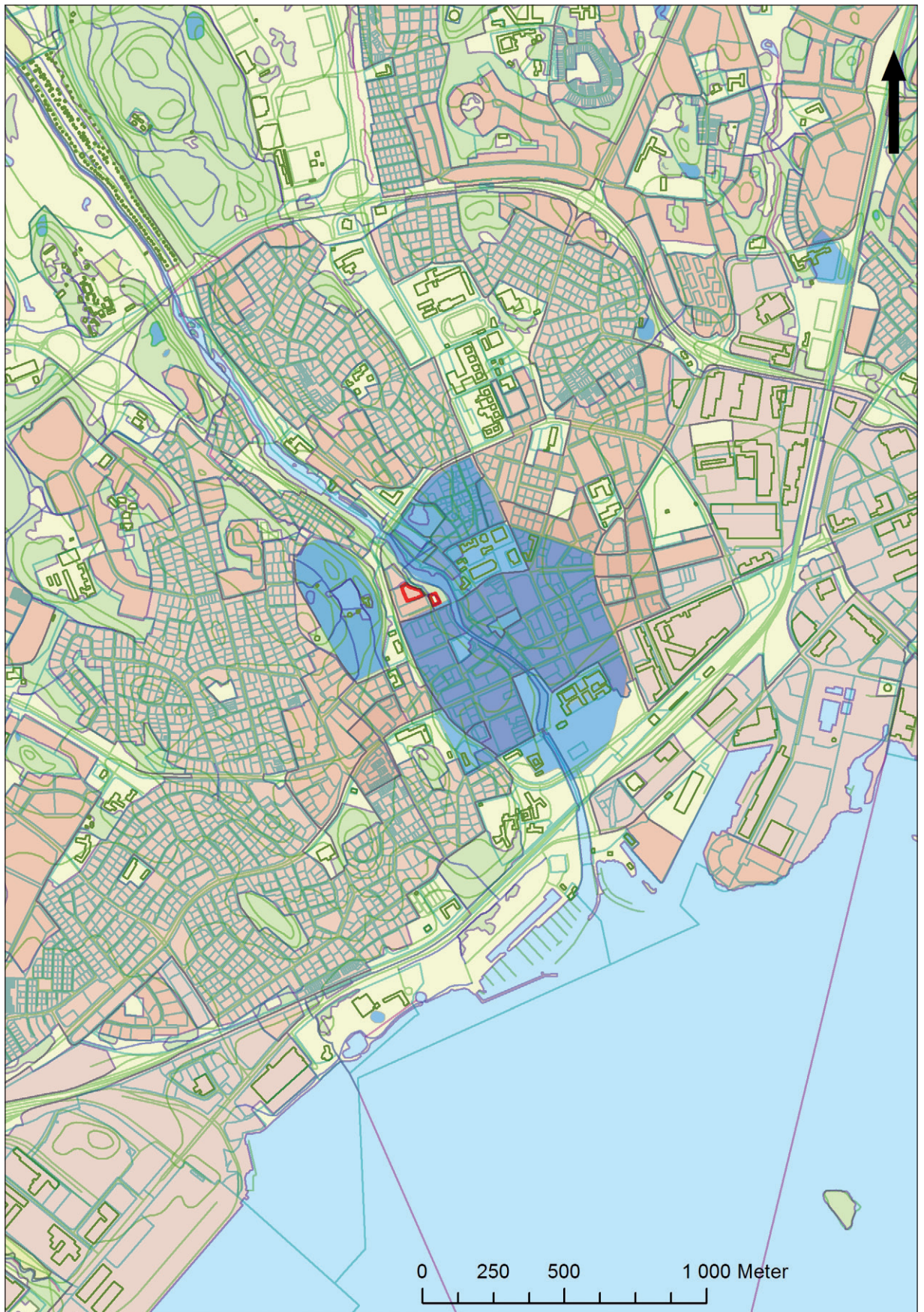
Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Ärende nr MS2012/02954.

ISBN: 978-91-7453-417-7
Tryck: Just Nu, Västerås 2015.

Innehåll

Sammanfattning	5
Inledning.....	6
Målsättning och metod	6
Topografi och fornlämningsmiljö	6
Genomförande.....	6
Undersökningsresultat.....	8
Tolkning och utvärdering	10
Referenser.....	11
Kart- och arkivmaterial.....	11
Litteratur	11
Tekniska och administrativa uppgifter	12

Figur 1. Utdrag ur digitala Fastighetskartan. Platsen för undersökningen är markerad med rött.
Skala 1:20 000.

Sammanfattning

Fastighetskontoret i Västerås stad planerar för nybebyggelse i kvarteret Herta som i dag används som parkering.

Kvarteret Herta ligger omedelbart norr om fornlämningsområdet för Västerås stad längs med Svartåns västra strand. Sju schakt togs upp inom området som är uppdelat på två parkeringsytor, fem schakt på den större ytan och två på den mindre ytan närmast ån. Området ligger cirka 12 meter över havet.

Schakten var mellan 2 och 3 meter långa och ca 1,5 meter breda. Schaktdjupet varierade mellan 0,6 och 1,5 meters djup. I ett av schakten (schakt 1010) påträffades ett flislager men dessvärre framkom inget material som gick att datera. I övrigt påträffades inget av arkeologiskt intresse.

Figur 2. Anders Andersins stadsplan för Västerås från 1714. Nu aktuellt undersökningsområde, markerat med blå ring, är beläget väster om ån mitt emot domkyrkan. Se även målningen från 1780-talet på omslaget.

Inledning

Fastighetskontoret i Västerås stad planerar för nybebyggelse i kvarteret Herta som i dag används som parkering. Med anledning av detta och efter beslut av Länsstyrelsen Västmanland har Stiftelsen Kulturmiljövård under vintern 2014 utfört en arkeologisk förundersökning i området. Fältarbetet utfördes av Ulf Alström och rapporten har sammanställts av Ingela Harrysson. Uppdraget bekostades av Västerås stad, fastighetskontoret.

Målsättning och metod

Syftet med den arkeologiska förundersökningen var att om möjligt fastställa om kulturlager fanns bevarade inom ytan och i så fall undersöka och dokumentera lagrens omfattning, karaktär och bevarandegrad. Förundersökningen skulle genomföras med en låg ambitionsnivå vilket innebar att av ytans totalt 8700 m² skulle ca 32 m² undersökas. Samtliga schakt skulle grävas ned till den sterila undergrunden, vara cirka en skopbredd breda och 2 – 3 meter långa. Om anläggningar eller kulturlager framkom skulle dessa undersökas och dokumenteras i plan samt sektion i skala 1:20.

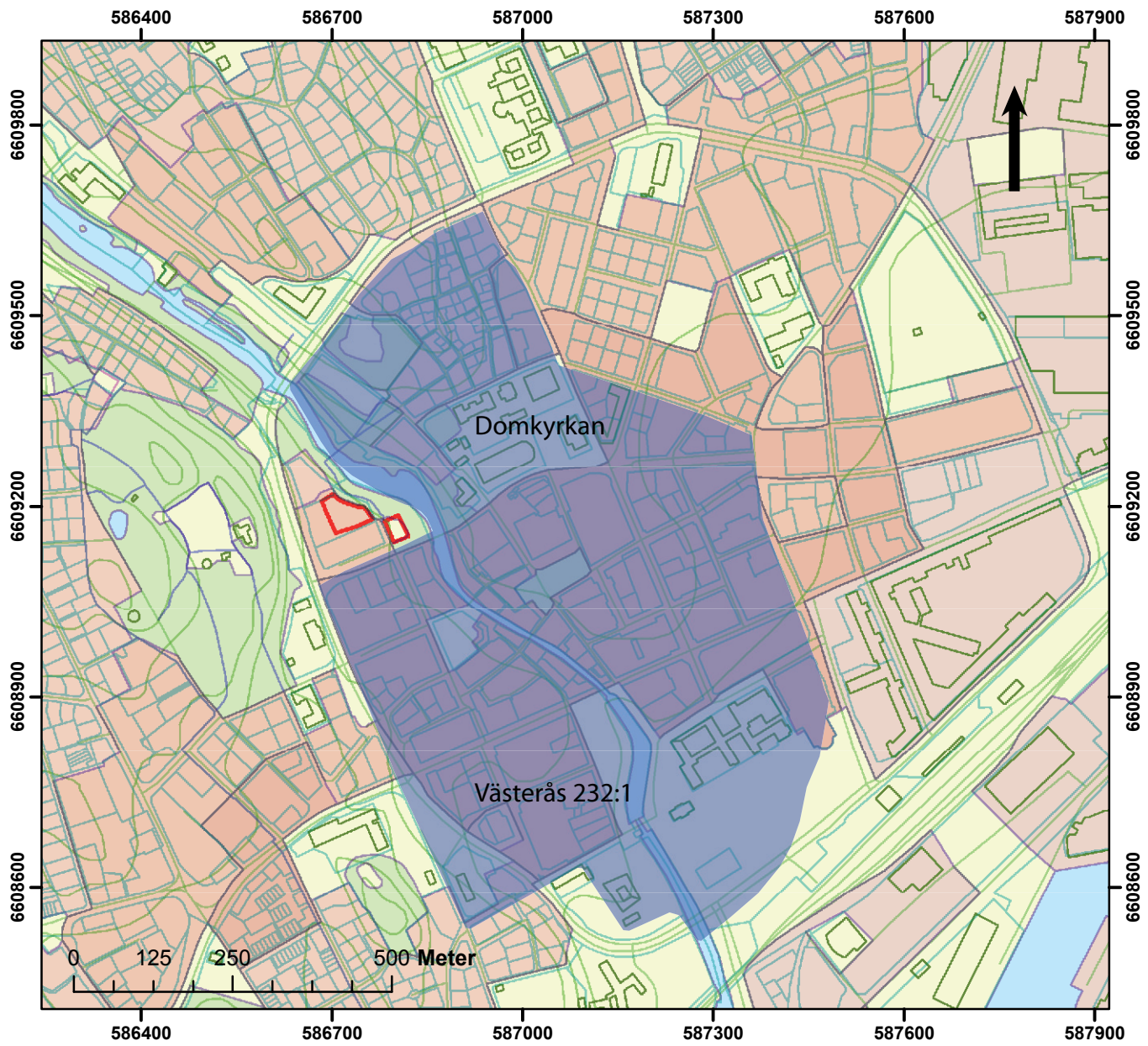
Topografi och fornlämningsmiljö

Kvarteret Herta ligger på västra sidan av Svartån och sedan 1854 upptar bryggeriet en stor del av tomten. På den äldsta kända kartan från 1688 är området ännu inte inritat i stadsbilden utan detta sker först på de tidiga 1900-talskartorna. Området skärs i väster och norr av vad som idag är västra Ringvägen vilket innebär att den naturliga topografin upp mot Djäkneberget är avskuren. Längs med södra sidan av ytan löper Biskopsgatan som fortsätter över ån mot domkyrkan. Gatan finns med på kartor från 1688 och 1751 men är då inte namngiven. Namnet är dock gammalt och anknyter till den intilliggande biskopsgården (Gustavsson, 1981:37). Biskopsgården är sannolikt inte äldre än 1500-tal (Andersson, 1977:27). Östra sidan av begränsas av Svartåns åkant. Inom kvarteret Herta har tidigare inga arkeologiska åtgärder utförts utan samtliga observationer är från kvartererna belägna söder om Herta.

Genomförande

Totalt togs sju schakt upp inom det 8700 m² stora området. Inom den stora parkeringen togs fem schakt upp och på den mindre parkeringen togs två schakt upp. Schaktens bredd motsvarade ca 1 skopbredd och merparten var två till tre meter långa med ett djup som varierade mellan 0,6 och 1,5 meter.

Figur 3. Utdrag ur digitala fastighetskartan med fornlämningsområdet för västerås stad 232:1 markerat med blått och undersökningsområdet i kvarteret Herta markerat med rött. Skala 1:10 000.

Undersökningsresultat

Schakt 1000

1 – 1,5 meter djupt. Bärlager och under detta lera med inslag av humus samt sprängsten. Ursprunglig markyta kunde inte fastställas.

Schakt 1005

0,6 meter tjockt bärlager av singel och grus. Ursprunglig markyta med ren lera påträffades på 0,6 meters djup.

Schakt 1010

Under ett 0,5 meter tjockt bärlager av moränggrus påträffades ett 0,05 meter tjockt flislager (se sektion nedan) med en del spikar men inga övriga daterande fynd. Lagret täckte hela ytan i schaktet. Därunder steril lera.

Schakt 1015

0,7 meter tjockt påfört bärlager. Under detta sentida grundrester av större stenar, tegel och betong. Ursprunglig markyta kunde inte fastställas.

Schakt 1020

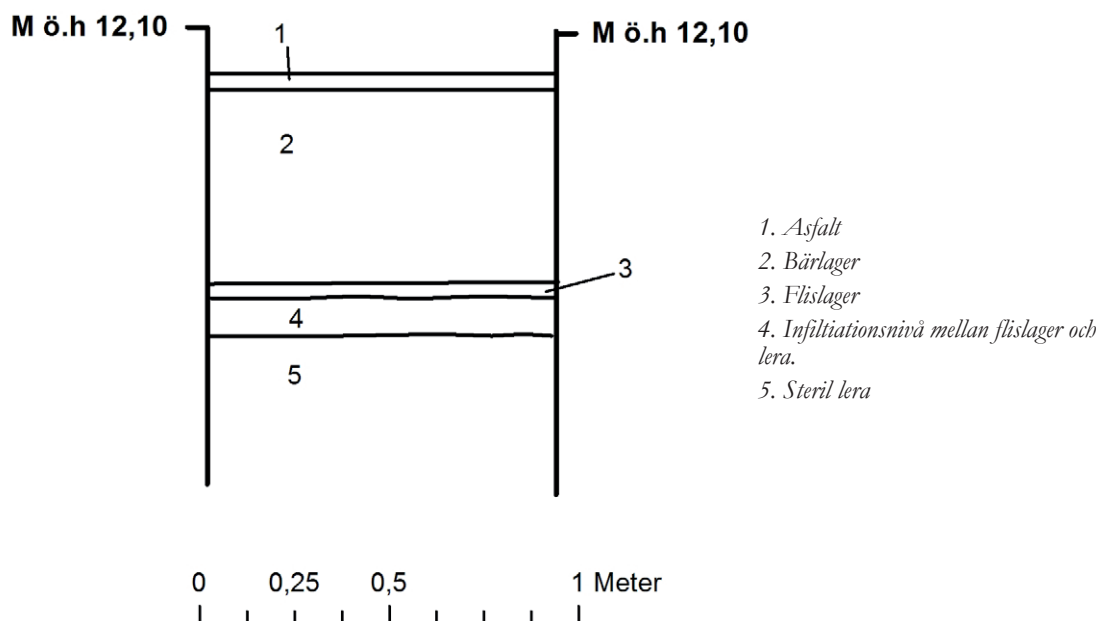
Påfört bärlager av singel, grus och sand. Från 0,6 – 1,0 meters djup sentida grundmur av tegel och betong, samt elkabel. Ursprunglig markyta kunde inte fastställas.

Schakt 1025

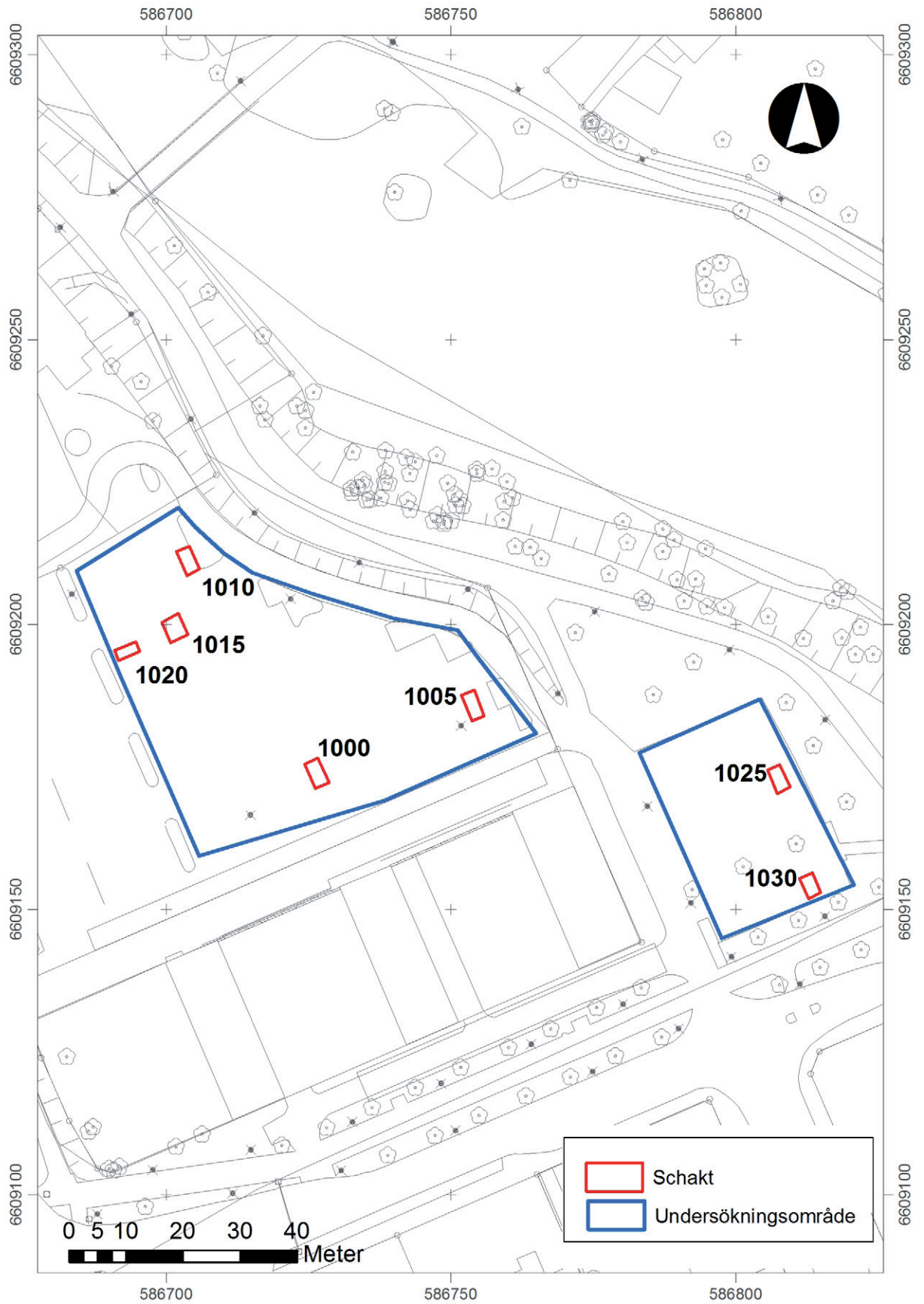
Under asfalten fanns 0,9 meter tjocka bärlager av grus och singel. Under bärlagret påträffades lera med visst inslag av tegel. Ursprunglig markyta fanns 0,9 m under asfalten.

Schakt 1030

Under asfalten fanns ett 0,6 meter tjockt bärlager av grus och singel. Under bärlagret påträffades lera med visst inslag av tegel samt sotfläckar. Tolkas som ursprunglig marknivå.

Figur 4 Sektion från schakt 1010, mot öster.
Skala 1:20

Figur 4. Schaktplan inom kvarteret Herta markerade på utdrag ur kommunens grundkarta. Skala 1:1000

Tolkning och utvärdering

Den arkeologiska förundersökningen utfördes enligt undersökningsplanen. Inga tydliga lämningar framkom i schakten. Utifrån förundersökningens ringa omfattning går det inte att avgöra vad flislagret i schakt 1010 har för tillhörighet. Tydligt är dock att man inom området har planat ut och fyllt upp med sand och grus för att skapa en plan yta för bebyggelse från 1800-talet och framåt.

Trots det magra resultatet från undersökningen är området även fortsättningsvis intressant för framtida undersökningar då det är beläget mycket nära den i dagsläget kända gränsen för Västerås stads fornlämningsområde 232:1.

Referenser

Kart- och arkivmaterial

Digitala fastighetskartan över Västerås stad

K 95:54 1714 Anders Andersins stadsplan

Litteratur

Andersson, H. (red). 1977. Medeltidsstaden 4. Den tidiga urbaniseringsprocessens konsekvenser för nutida planering. Västerås. Riksantikvarieämbetet och Statens Historiska Museer. Rapport. Stockholm.

Gustavsson, G. 1981. Gatunamnens historia i Västerås. 1863 – 1977. Västerås kulturnämnds skriftserie nr 8. Västerås.

Tekniska och administrativa uppgifter

Stiftelsen Kulturmiljövård projektnr:	KM14126
Länsstyrelsen dnr, beslutsdatum:	431-5594-14, 2014-11-12
Uppdragsgivare:	Västerås stad, Fastighetskontoret
Landskap:	Västmanland
Län:	Västmanland
Kommun:	Västerås
Fastighet:	Kv Herta
Fornlämning:	Västerås 232:1
Kartblad:	11G 1i
Koordinater:	X6609180 Y586765
Höjd över havet:	12 m
Typ av undersökning:	Arkeologisk förundersökning
Undersökningsperiod:	November 2014
Undersökt yta:	32 m ²
Koordinatsystem:	SWEREF 99 TM
Höjdsystem:	RH 00
Inmätningmetod:	RTK GPS
Dokumentationshandlingar:	All dokumentation redovisas i rapporten.
Fynd:	-